

Szegő János

MELANKÓLIÁM BALOLDALA

– avagy Sinkó mint talált tárgy,
akiért senki sem jelentkezik

Baloldali melankólia. Néhány éve hallottam vagy olvastam először ezt a fogalmat, azóta pedig rendre használom. Használom, tehát mondom. Formálom a szájamban, alakítom a jelentését. Mormolom. Sójajtom.

Walter Benjamin. Hatástalanságtörténet. Megengedően melankólia és szigorúan nem nosztalgia. Nem vágyakozás valami után, ami már volt, hanem vágyakozás valami előtt; valami olyan előtt, ami nem lehet sose. Történetesen üdvtörténet.

Vagy inkább elevenen passzív szomorúság, hogy az a valami, amit akartak, az nem sikerült, így sikerült, így sikerülhetett, az a valami, az nem fog sikerülni. Több jó válasz is aláhúzható. Rossz meg pláne. Meg egyáltalán: mi az a valami?

Balpart. Baloldali mellkasi fájdalom, ezt adja találatnak a Google, ha helyettünk fejezi be a szöveget. Magyar progresszió, haladó melankólia. Haladás körbe. A hamis tudat üli a torát. Ilyen az, amikor más fejezi be a szöveget.

Régi újságok. Munkáskultúra. Kassák. Sinkó Ervin. Az utak még egyben. *Optimisták*.

Nagyregénye furcsa címét Sinkó így védte

meg Romain Rolland-nal szemben és neki magyarázva: „a cím lényegesen hozzátartozik a regény egész elgondolásához. S ma, az azóta elmúlt évek szörnyű súlyú történelmi tapasztalatai után még inkább úgy vélem, hogy ennél a címnél jobban most se tudnám kifejezni az akkori idő tragikumát, nagyszerűségét és poétikus egyszerűségét mind a szereplő emberek hibáiban, mind erényeiben.”

Hibák és erények. Félvakhit. Baloldali merengés. Ezen a ponton érdemes elolvasni Sinkó Ervin *Szemben a bíróval* című életrajzi-politikatörténeti esszéjét, például ezt a hosszabb részt, arról, hogyan dereng a baloldali pedagógia:

„A Ludovika Akadémia növendékei több órás harc után megadták magukat. A mieink közül ebben, a telefonközpont visszafoglalásáért vívott harcban sokan veszítették életüket. Miután a forradalmi törvényszék a ludovikások parancsnokát halálra ítélte, a növendékek ügyében való ítélet is aktuálissá vált. Száznál többen voltak, a legidősebb 22 éves, a legfiatalabb 16 éves, de mind, a tizenhat évesek is lőttek a mieinkre. Korvin Ottó volt az, aki gondoskodott arról, hogy a gyilkos harc után elfogott úri fiúkat a tömeg meg ne lincselje.

– Mi lesz ezekkel a nagyobbreszt fiatal gyerekekkel, akik nyilvánvalóan csak egy embertelen nevelésnek, beléjük oltott hamis ideálokna áldozatai? – ezzel a kérdéssel állítottam be pár nappal a forradalmi törvényszék tárgyalása előtt Korvin Ottóhoz. Írást kaptam tőle, mellyel felkereshettem a Martinovics-laktanyában őrzött ludovikásokat. S mikor onnan visszatérve beszámoltam Korvinnak a látogatásomról, előadtam neki tervemet: internálják a ludovikásokat, hangozzék az ítélet nevelőmunkára, én fogom tanítani őket. Sose fogom elfelejteni azt a mosolyt, mellyel ezt a tervet s a hozzá fűzött optimista indoklást meghallgatta. De megszorította a kezemet, magáévá tette tervemet, és nem nyugodott, míg – nagyon is érthető ellenállások legyőzésével – keresztül nem vitte, hogy a ludovikásokat, a kiskorú munkásgyilkosokat, a budapesti Horánszky utcai, majd a Gyep utcai zárdában internálják, az én nevelésemre bízva őket.

Én naponta hat órát töltöttem a ludovikásokkal. Munkám sikerének feltétele volt, hogy ne lássák bennem az ellenséges diktatúra képviselőjét. Eddigi őreiket visszaküldtem, az őrség helyébe a növendékek közül állítottam általuk választott bizalmiakat. – Ha valaki megszökne, ezért nemcsak a bizalmiakat vonnák felelősségre, hanem engem is – mondtam nekik, és mint egész idő alatt, parancs helyett csak kértem –, kértem, hogy bizalmamat hasonló bizalommal viszonozzák. Ebben nem volt hazugság; idővel személy szerint ismertem mindegyiket, és őszintén szerettem őket: úgy látszott, ők is engem, mert második nap már nem bizonygatták, hogy kommunisták, hanem meg merték mondani, mit gondolnak rólunk, vörösökről. – Nem fogom követelni, hogy máról holnapra kommunisták legyenek; ahhoz akarom csak segíteni magukat, hogy gondolkodó, lelkileg szabad, döntésre képes emberekké váljanak – mondtam nekik, s a Kommunista Kiáltvány mellett Tolsztoj- és Dosztojevskij-szemináriumokat tartottam velük...

Mindez szörnyű naivitás volt? Igen, azért, mert a diktatúra akkor már az utolsó heteit élte. Ha azonban a diktatúra nem bukik meg, akkor talán ezeknek a ludovikásoknak nagyobb része ma nem fehér tiszt, hanem munkás tagja a magyar szovjetköztársaságnak, s mi akkor, egész az utolsó napokig a közeli világforradalom, s nem a magyar proletárdiktatúra lehetséges bukásának perspektívájában éltünk.

Utoljára a diktatúra bukása napján találkoztam Korvin Ottóval. Budapesten akkor már ott voltak a falakon az új szociáldemokrata kormány első plakátjai, melyek a magántulajdon teljes visszaállítását hirdették, s a házakon nemzetiszínű zászlók. Korvin Ottó még mindig az üres Szovjetházban ült, hogy az elvtársakat utasításokkal lássa el, s főleg, hogy búvóhelyeket jelöljön ki nekik. – Mi van a ludovikásokkal? – kérdeztem, mert az utolsó két napot a fronton töltöttem. – Fehérterroret fognak csinálni – válaszolta Korvin Ottó, akit pár nappal később elfogtak az utcán, s éjjel-nappal verték, rúgták, bosszúból és azért, hogy megtudják tőle, ki hol bújt el.

Családi kép. Sinkó Ervin szüleivel és feleségével

Korvin Ottónak már nem mondhattam el, hogy mikor a fehérterror idején búvóhelyet kellett cserélnem, két volt ludovikás jött velem szemben az utcán. Mikor megláttak, lecsüdtök a szemüket, és zavartan tisztelegve, szótlánul mentek tovább. Mert ilyenek is voltak köztük.”

És igen, mert *olyanok* is voltak köztük. (Hal-kan írnám, ha merném: köztünk.) Merem. Ha erre az egész Korvin-láncreakcióra gondolunk, akkor mindenki előtt felpattanhat a fundamentalizmus patológiájának egyik-másik rémtörténetablaka. *Sötétség délben*; lekapcsolták a felvilágosodást. Kant leó.

Sinkó élet- és gondolkodástörténete számomra egy magatartás története. A fekete-fehér társadalmi antropológia rezignált színváltása. És annak a példája (majdnem azt írtam emelkedetten, hogy példázata), hogy ez a fajta önkritikus naivitás leginkább alkat kérdése.

Sinkó Ervin nekem – bármennyire rettenetes és félproduktív is a szójáték – egy személyben: a szabadság és Szabadka. Egy ala-

Spitzer Ferenc (Sinkó Ervin) és testvére, Spitzer Artúr

posan elgondolt és még alaposabban elfuse-
rált új világ lehetősége és egy egykor volt
valóságos Újvidék ködbe vesző emlékezete.
Magyarul: az a tény, hogy Sinkó ott született
és oda tért vissza, az is mérhetetlenül fontos
számomra. Apatin – itt született. A helység-
névnek az apáthoz van köze, magam mégis
az apátiát hallom ki belőle – akárcsak Abbá-
ziában, azaz Abbáziából is az Opatiját, azaz
megint csak az apátiát.

S mivel az elmúlt években éppen a Vajda-
ságban (Szabadkán és Újvidéken, Kishegye-
sen és Csantavéren) vettem észre, hogy mit
jelent határon túl lenni, közvetlen közelben
lenni másutt, ezért szeretem Sinkót helyben
is olvasni. Helyi szinten is. Szeretem őt fel-
tenni erre a fantasztikus térképre. Éppen
azért, mert a traumatizált ügyet és az amné-
ziába fojtott alaptörténetet más perspektívá-
ból láttatja. Ekképpen más fogalmakat ad a
továbbgondolásra.

Akár egy kilométerre lenni a magyar határ-
tól, úgy, hogy teljesen más a levegő. Más-
hogy csattognak a papucsok. Más illata van a

lekvárnak. A lokálkává zaccából pedig in-
kább rajzolódik ki Athén vagy Isztambul,
mint Szeged vagy Kiskunhalas. Amikor már
egy órája áll a vonat a határsáv és a szabad-
kai (sárszegi...) pályaudvar között, konkrétan
tíz méterre a perontól, ahol le lehet száll-
ni. Vagy fel.

Adná magát, hogy így várakozik a magyar
progresszió. Dekkol és csekkol. Csak éppen
nem tudom. Az elmúlt napokban többször is
beszélgettem Gy. P.-vel, aki formálisan soha
nem volt a tanárom, mert más egyetemre jár-
tam, de az elmúlt években mégis peripateti-
kus tanítványa lehettem. (Itt most azt a szó-
viccet kihagyom, amit mindenki maga is
mondana.) Sinkóról, a baloldali melankóliá-
ról, saját élettörténetének baloldali hátorszá-
gáról, édesapjáról, a hatalom által kicsit min-
dig lenézett magyar képzőművészet politikai
elevenségéről; aztán átbillent valahogyan a
dialógus hangsúlya az irányba, hogy Euró-
pában minden van a baloldalon, csak melan-
kólia nincsen. Mélabú helyett új lehetőségek,
új kilátások. Új megszólalások, amelyek nem
megtagadják, hanem felülírják-felfrissítik
adott esetben a régi retorikát. Azt a retorikát,
ami hazánkban az elmúlt évtizedekben tel-
jességgel kiürült, a kontextus mint a pörkölt-
szaft dermedt meg; a szókészlet és gondol-
kodásmodell maradék jelentése is rohamo-
san semmisül meg, miközben referencialitása,
hiábavalósága, a látható evidenciája húsba
vág. Osztályba meg éket. Ha ezt körbepil-
lantjuk, akkor máris megágyaztunk a magyar
baloldal melankóliájának. Zaklatottan alszik.
Rosszat álmodik.

Baloldali melankólia. Néhány éve hallottam
vagy olvastam először ezt a fogalmat, azóta
pedig rendre használom. Használom, tehát
mondom. Formálok a szájamban, alakítom a
jelentését. Mormolom. Sóhajtom. Mi végre?

Megyek az utcán éjszaka, közben telefoná-
lok. Észreveszem, hogy a kapualjban hajlékta-
lan alszik összekuporodva. Szapora lépésem
közben megtorpanok, ciradás mondatom köz-
ben elhallgatok. Pár méterrel később szólok
bele újra a telefonba. Ha ez már szolidaritás,
akkor nagy a baj. Próbálok felhívni. Kicsöng.
Próbálok felhívni a figyelmemet. Kint csönd.